

Redegørelse

POLITISKE TEMAER, DER OPTAGER DE UNGE

Af Klaus Levinsen, lektor
Syddansk Universitet

VALGRETSKOMMISSIONEN

Uddrag fra:

Demokrati for fremtiden – Valgretskommissionens betænkning om unges demokratiske engagement

Valgretskommissionen

c/o DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd • Scherfigsvej 5 • 2100 København Ø

duf@duf.dk • www.valgretskommissionen.dk

ISBN: 978-87-87486-20-0

December 2011

Politiske temaer, der optager de unge

Indledning

Et af de centrale temaer i de aktuelle europæiske debatter om sænkelse af valgretsaldere har været spørgsmålet om de unges politiske modenhed. I mange tilfælde er det nemlig folks vurderinger af unges modenhed, som er udslagsgivende for, om de er tilhængere eller modstandere af en sænkelse af valgretsaldere. Vurderingen hos modstanderne er typisk, at de unge 16-17-årige er mindre politisk modne end resten af befolkningen og dermed ikke parate til at få valgret, mens tilhængerne mener, at de unge enten er lige så modne som resten af befolkningen, og/eller at den politiske modenhed hænger sammen med de politiske rettigheder.

Selvom modenhedsbegrebet i den offentlige debat nok er temmelig vagt defineret, kan man helt generelt sige, at det inkluderer følgende tre områder: politisk erfaring (deltagelse), politisk viden og politisk motivation. Denne rapport belyser de unges politiske motivation – målt ved politisk interesse, både generelt og i forhold til forskellige dele af det politiske system.

I en vis forstand kan man sige, at borgernes politiske interesse er en forudsætning for demokratiet. Det er nemlig vanskeligt at forestille sig demokratisk deltagelse uden en vis grad af personlig motivation og interesse. I diskussionerne om demokratiets tilstand har man i tidens løb været optaget af, hvorvidt de yngre generationers politiske engagement er faldende eller stigende. I den samfundsvidenskabelige litteratur findes der to delvis modstridende opfattelser:

1. For det første opfattelsen af, at en tiltagende individualisering og social fragmentering i samfundet har svækket de yngre generationers politiske interesse og engagement (se f.eks. Beck and Beck-Gernsheim 2001). Denne skeptiske opfattelse støttes af det faktum, at der over de seneste 50 år er kommet et stigende udbud af konkurrerende aktivitets- og fritidstilbud, som måske bidrager til at udkonkurrere det politiske område som et alment opmærksomhedsfelt i borgernes bevidsthed. Den negative udvikling, der over de seneste 60 år har været i medlemskaber af politiske partier og foreninger, kan også tolkes som fravalg af forpligtende politiske fællesskaber (Bille 2003; Togeby et al. 2003).
2. For det andet en mere optimistisk opfattelse, som vurderer, at borgernes politiske interesse og engagement faktisk er stigende og fortsat vil stige, og at de unge ikke halter

bagefter i denne proces. Begrundelsen er, at de individuelle og sociale forudsætninger for at kunne følge med i – og engagere sig i politik i tidens løb er blevet bedre, hvilket forventeligt også betyder, at aldersforskellene i forhold til politisk engagement mindskes. De forbedrede forudsætninger skyldes først og fremmest det stigende generelle uddannelsesniveau og det forhold, at adgangen til informationer og viden om samfund og politik er blevet bedre og bedre.

Denne rapport vil se nærmere på aldersforskellene ud fra undersøgelser af aktuelle data. Følgende områder belyses: aldersfordelingen i forhold til politisk interesse, interessen for forskellige politikområder og politiske dagsordener for forskellige aldersgrupper. Formålet med sidstnævnte område er at undersøge, om de unge prioriterer andre politiske emner end resten af befolkningen.

Data

I de eksisterende danske data på området er der ret begrænsede muligheder for at udforske, hvad de unge faktisk forstår ved politik, samt hvilke emner de særligt er optaget af. De fleste undersøgelser af borgernes politiske deltagelse indeholder dog et generelt mål for politisk interesse. Desuden findes der ret få undersøgelser, som inddrager de unge under 18 år, hvilket jo i sagens natur giver begrænsninger i analysemulighederne. Denne redegørelse er baseret på nogle af de seneste og dermed mest aktuelle spørgeskemaundersøgelser på området, nemlig European Social Survey fra 2008, Kommunalvalgsundersøgelsen fra 2009 og DUF's Gallup-undersøgelse fra 2010. Det er kun European Social Survey, som inkluderer unge under 18 år.

Unge politiske interesse

Som det fremgik af Lars Torpes bidrag til Valgretskommissionen (Torpe 2010, Redegørelse (d) til Valgretskommissionen), så er de unges interesse for politik ikke blevet svækket i løbet af de seneste 20 år. Tværtimod, så er andelen af meget og noget interesserede steget fra 46 procent i 1990 til 62 procent i 2008 (Torpe 2011). Det betyder, at vi kan afvise den skeptiske forestilling om, at de unges interesse er faldende over tid.

Resultaterne af den danske del af European Social Survey fra 2008 vises i tabel 1. Her fremgår det, som forventet, at den politiske interesse er stigende med alderen frem til 40-årsalderen, hvorefter omkring 75 procent er noget eller meget interesserede. Det er værd

Tabel 1 Alder og politisk interesse (pct.).

	15-17 år	18-22 år	23-29 år	30-39 år	40-49 år	50-65 år	66- år	Gamma
Politisk interesse (meget og noget)	50	57	68	66	75	77	76	0,19*
Politik kompliceret (ofte og jævnligt)	37	26	20	21	19	20	22	-0,05ns
At beslutte sig (meget svært og svært)	39	26	18	16	17	15	20	-0,07ns
N	60	97	101	245	298	490	319	

Data: European Social Survey 2008; N=1610; * $p < 0,05$

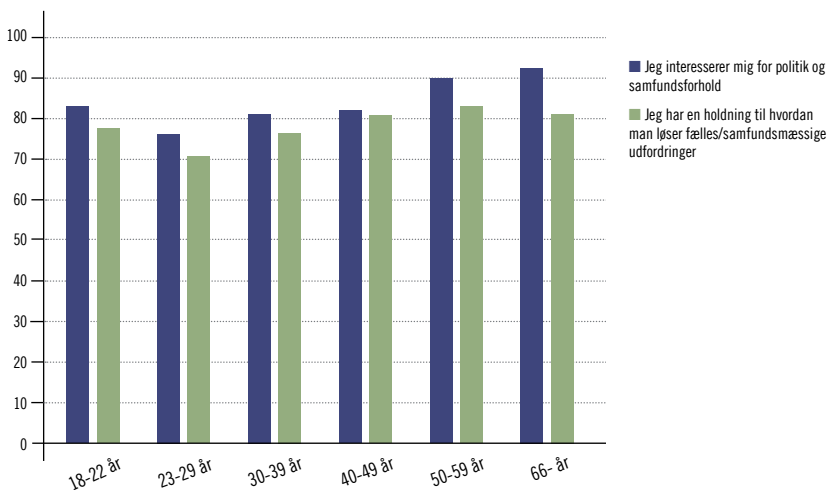
at bemærke, at procentforskellene mellem de 15-17-årige (50 procent) og de 18-22-årige (57 procent) er relativt små (og statistisk insignifikante), og at det største ”spring” findes mellem de 18-22-årige og de 23-29-årige (66 procent). Svarpersonerne er desuden blevet spurgt om, hvorvidt de oplever, at politik er kompliceret, og om det er svært at beslutte sig i politik. På disse spørgsmål ser vi nogle lidt større forskelle mellem de unge 15-17-årige og de unge over 18 år. Hos de 15-17-årige er der 37 procent, som synes, at politik ofte er kompliceret, og 39 procent, som har vanskeligt ved at beslutte sig i politiske spørgsmål. Man skal dog være opmærksom på, at sammenhængen med alderen ikke er signifikant, hvilket skyldes, at forskellene ikke er store, og at antallet af respondenter i de tre yngste aldersgrupper ikke er tilstrækkelig stort.

En Gallup-undersøgelse foretaget for Dansk Ungdoms Fællesråd i 2010 benytter sig af en lidt bredere spørgsmålsformulering, hvilket kan have betydning for svarfordelingen. Her spørges der til de unges interesse for ”politik og samfundsforhold”, og resultaterne viser, at langt hovedparten af de 18-22-årige, som snart deltager i deres første folketingsvalg ser ud til at være motiverede vælgere: 84 procent af de yngste vælgere svarer, at de er interesserede i politik og samfundsforhold, og 77 procent af dem svarer, at de ”har en holdning til, hvordan man løser fælles/samfundsmæssige udfordringer” (se figur 1). Det er interessant, at resultaterne fra disse data dermed ser ud til at forkaste forestillingen om de unge som meget tvivlrådige. Gallup for DUF-undersøgelsen afslører desuden, at netop førstegangsvælgerne ligger på et lidt højere niveau end gruppen af 23-29-årige. Det indikerer sandsynligvis, at den politiske opmærksomhed og motivation hænger sammen med tildelingen af ”nye” rettigheder som vælgere, og at tilknytningen til familien og hjemmet sikkert også har en betydning, sådan som det blev vist af Bhatti og Hansen (2011) i Valgretskommissionens redegørelse (a).

Interessen for forskellige politikområder

Ovenstående har hovedsagelig taget udgangspunkt i ret brede formuleringer af politisk interesse. Men hvordan forholder det sig, når man spørger om forskellige politikområder?

Figur 1 Interesse for samfundsf forhold samt holdninger til fælles udfordringer opdelt på aldersgrupper (procentandele, der svarer enig eller overvejende enig)

Kilde: Gallup for DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd, 2010.

Tidligere undersøgelser af borgernes interesse for henholdsvis kommunalpolitik, landspolitik og international politik viser, at interessen for kommunalpolitik ligger på et lavere niveau end interessen for landspolitik og international politik (Andersen 2000; Levinsen og Pedersen 2006). Desuden er aldersvariationen ret lille, når det gælder landspolitik og international politik, mens den er tydelig, når det gælder kommunalpolitik. De unge er nemlig mindre interesserede i lokalpolitik end de ældre borgere: Blot en tredjedel af de unge 18-29-årige synes, at kommunalpolitik er ”noget” eller ”meget” interessant, mens det for de 41-70-årige er godt 60 procent (Levinsen og Pedersen 2006).

Tablet 2 Alder og prioritering af forskellige politikområder: Hvad interesserer du dig mest for? (pct.)

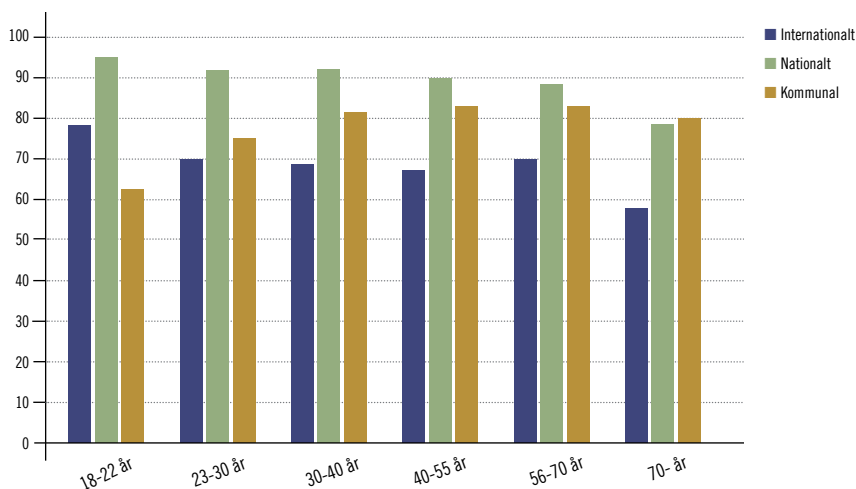
	18-29 år	30-40 år	41-55 år	56-70 år	70 år -	Alle
Udenrigspolitiske spørgsmål	7	5	6	6	7	6
Landspolitiske spørgsmål	42	36	34	29	26	32
Kommunalpolitiske spørgsmål	11	16	16	17	18	16
Lige interesseret	33	39	41	45	44	42
Ingen af delene	5	3	3	2	4	3
Ved ikke	2	1	1	1	1	1
N	132	407	1097	1280	356	3272

Data: Kommunalvalgsundersøgelsen 2009, N=3272.

I kommunalvalgsundersøgelsen fra 2009 er der benyttet en spørgemetode, hvor svarpersonerne blev bedt om at prioritere de forskellige områder efter, hvad de finder mest interessant. Som det fremgår af tabel 2, befinder den største andel af svarpersonerne sig i kategorien "lige interesseret" (42 procent). De unge afviger dog lidt herfra ved at prioritere "Landspolitiske spørgsmål" som det område, de har størst interesse for (42 procent), hvilket adskiller den fra de øvrige aldersgrupper. Tabellen viser desuden i lighed med tidligere undersøgelser, at andelen af unge, som prioriterer lokalpolitiske spørgsmål (11 procent) er lavere end hos de øvrige aldersgrupper. Udenrigspolitiske spørgsmål, hvor der ikke er signifikante aldersforskelle, kommer ind på "sidstepladsen" i denne undersøgelse.

Resultaterne fra den seneste spørgeskemaundersøgelse (Gallup for DUF 2010) viser, at de unges politiske interesse for international, national og kommunal politik ligger på et relativt højt niveau, når man sammenligner med tidligere undersøgelser. Dette kan skyldes spørgsmålsformuleringen og undersøgelsestidspunktet. Vi finder i figur 2 det samme mønster med hensyn til kommunalpolitik, idet de unge 18-22-årige er mindre interesserede i dette område end de øvrige aldersgrupper. Til gengæld viser det sig, at de unge i denne undersøgelse er mere interesserede i international politik end de ældre borgere, og at interessen for politik på det nationale niveau stort set er den samme som hos resten af befolkningen.

Figur 2 Alder og interesse for international, national og kommunal politik. (pct)

Kilde: Gallup for DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd, 2010.

Hvad er så forklaringen på, at de unge udviser en mindre grad af interesse for kommunalpolitik end de øvrige aldersgrupper? Tidligere undersøgelser viser, at aldersforskellene i et vist omfang kan forklares ud fra et livscyklusperspektiv (Levinsen og Pedersen 2006).

Mange unge befinder sig i en periode i livet, hvor de på grund af uddannelsesvalg enten står over for at skulle flytte fra deres hjemkommune eller lige er tilflyttet en ny kommune. Det betyder, at deres kendskab til kommunen og det kommunalpolitiske system typisk vil være mindre end hos dem, som har etableret sig og boet i samme kommune over et længere tidsrum. En anden væsentlig forklaring er sandsynligvis, at kommunalpolitik ikke i samme grad som landspolitik (og international politik) er eksponeret i medierne. Informationer om kommunalpolitik findes først og fremmest i de lokale medier, der som bekendt ikke har mange unge læsere eller seere. Den lave mediedækning og det forhold, at det ofte kan være vanskeligt at få øje på de ideologiske konfliktlinjer, kan også være en grund til den relativt lavere interesse for kommunalpolitik. Eksempelvis er der 54 procent af de unge 18-29-årige, som er helt eller delvis enige i, at kommunalpolitik er kedeligt (egne analyser af data fra kommunalvalsundersøgelsen – ikke vist i tabel).

Uddybende analyser af, hvad der på individniveau påvirker den politiske interesse, viser desuden, at de unges uddannelsesniveau og deres viden om politiske forhold spiller en rolle: Unge med en gymnasial uddannelse har typisk en væsentligt højere grad af politisk interesse end unge med erhvervsfaglige uddannelser. Uddannelseskløften er dog typisk lidt mindre, når det gælder kommunalpolitik (Levinsen og Pedersen 2006).

De unges vælgers politiske dagsorden

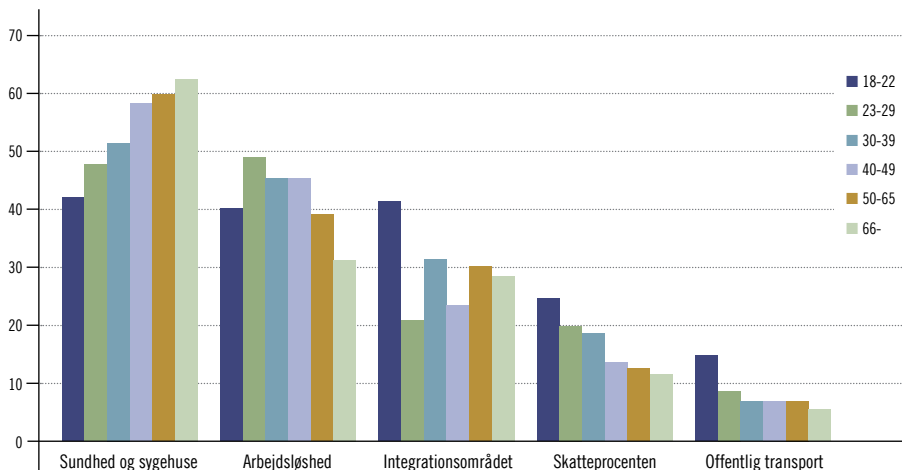
Som det er fremgået, er de unge vælgere stort set lige så interesserede i politik og samfundsspørgsmål som resten af befolkningen. Alderen kan imidlertid have indflydelse på, hvilke politiske emner man synes er vigtige at diskutere. I spørgeskemaundersøgelsen gennemført af Gallup for Dansk Ungdoms Fællesråd i 2010 blev svarpersonerne spurgt om vigtigheden af 15 forskellige politikemner. Selvom der ikke er tale om deciderede alders- eller generationskløfter i prioriteringen af, hvad svarpersonerne mener er vigtige politiske emner, så er der alligevel nogle forskelle, som er værd at være opmærksom på:

Resultaterne i figur 3 viser, at ”sundhed og sygehuse”, ”arbejdsløshed” og ”integrationsområdet” udgør en klar top-tre. Men sundhed og sygehuspolitik prioriteres forståeligt nok højest af de ældste borgere, og der er en relativt stor forskel mellem de ældste og de unge. I gruppen af danskere over 50 år er der omkring 60 procent, som prioriterer dette emne, mens det kun er 43 procent af de unge vælgere mellem 18 og 22 år.

Arbejdsløsheden er kommet højere op på vælgernes politiske dagsorden sammenlignet med tidligere undersøgelser. Resultaterne viser desuden, at ledigheden anses som et vigtigt politisk emne i alle aldersgrupper, selvom det er de unge og midaldrende i den erhvervsaktive alder, som prioriterer emnet højest.

På integrationsområdet er aldersforskellene tydelige. Det er de yngste vælgere, som har

Figur 3 Vælgernes dagsorden/prioritering af forskellige emner (pct.).

Kilde: Gallup for DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd, 2010.

den højeste prioritering af dette emne. Det er en forskel til tidligere undersøgelser, hvor det primært er de ældre vælgergrupper, der prioriterer dette område. En af forklaringerne herpå kan være forskelle på, hvordan spørgsmålet formuleres i forskellige undersøgelser.

Retter man blikket mod nogle af de øvrige politiske emneområder, ser man, at det er blandt de unge, vi finder den største andel af vælgere, som mener, at skatteprocenten er et vigtigt emne.

”Offentlig transport” er ligeledes et område, hvor der er aldersforskelle, hvilket indikerer, at de yngste vælgere er mere afhængige af et velfungerende offentligt transportsystem. Det er dog ikke et politisk emne, der er særlig højt prioriteret.

En nærmere analyse af kønsforskellene (ikke vist i tabel) afslører også, at kvinderne typisk prioriterer emnerne ”Sundhed og sygehuse”, ”Integration” samt ”Omsorg for ældre” højere end mænd, som så til gengæld prioriterer ”Skatteprocent” og ”Udenrigs- og sikkerhedspolitik” højere end kvinderne. Det bemærkelsesværdige her er ikke bare kønsforskellene, men at de er lidt tydeligere blandt de unge vælgere.

Man skal dog ikke forvente, at undersøgelsen giver et udtømmende billede af de unge vælgers politiske dagsorden. Listen over politiske emneområder er defineret på forhånd, og der mangler faktisk nogle områder, hvor man kunne forvente, at de unge har opmærksomhed og interesse, eksempelvis skole- og uddannelsesområdet. Undersøgelsen giver dog et overbliksbillede af borgernes politiske dagsorden, som den ser ud her kort før valget. Det er en dagsorden, der naturligvis både påvirkes af og spiller sammen med, hvad medierne og politikerne har valgt og vælger at diskutere. Det interessante er, at emnerne altså har forskellig relevans i forskellige aldersgrupper, og at det til en vis grad kan forklares ud fra, hvilken konkret livssituation man befinder sig i.

Konklusion og diskussion

Rapporten viser, at der fortsat findes aldersforskelle i den politiske interesse, men også, at de er relativt små, især når man sammenligner gruppen af 15-17-årige med de 18-22-årige. Niveaue for den politiske interesse varierer afhængigt af, hvilken undersøgelse der er tale om, og hvilke spørgsmålsformuleringer der benyttes. Data fra både kommunalvalgsundersøgelsen og Gallup for DUF viser, at de unge har et ganske højt politisk interesseniveau, og at overraskende mange unge tilkendegiver, at de har en holdning til, hvordan man løser samfundsmæssige problemstillinger. Desuden fremgår det, at de unge borgere er den gruppe, som er mindst interesseret i kommunalpolitik, og at det kommunalpolitiske område rangerer lavere end det nationale og det internationale område.

Der er ikke voldsomt store alderskløfter med hensyn til de politiske dagsordener. De unges top-tre-liste over prioriterede emner er nogenlunde den samme som hos resten af befolkningen. Men på udvalgte områder som sundhed og sygehuse, arbejdsløshed, integration, skat og offentlig transport findes en ret tydelig aldersvariation. En aldersvariation, der for alle aldersgrupper afspejler deres aktuelle livssituation og deraf følgende behov og bekymringer.

Hvis vi vender tilbage til spørgsmålet om de unges politiske modenhed, så er det selvfølgelig vanskeligt at afgøre ud fra de foreliggende målinger af politisk interesse. Der er dog ikke noget, der tyder på, at de unge 17-18-åriges generelle politiske interesse er specielt lav – og som nævnt er der ingen tegn på, at den er blevet svækket over tid.

Vi mangler dog fortsat tilstrækkeligt solide data for de unge under 18 år. Dette er nødvendigt, for at vi fremover kan undersøge, hvilke forandringer der sker i det politiske engagement i den periode, hvor de unge får valgret. Forventningen må være, at tildeelingen af valgret i sig selv bidrager til at styrke de unges politiske opmærksomhed og motivation.

Som en afsluttende bemærkning bør det nævnes, at målemetoderne jo ikke indfanger, hvad svarpersonerne faktisk forstår ved ”politik”. Dette er også væsentligt at få belyst i fremtiden, især fordi de unge muligvis har nogle andre opfattelser af, hvad politik er, end de ældre generationer. Eksempelvis er der udenlandske undersøgelser, som tyder på, at personlige politikdefinitioner bliver mere rummelige og mindre formalistiske med alderen (Henn et al. 2002). Det betyder for eksempel, at mange unge, som deltager i spørgeskemaundersøgelser, overvejende forbinder ”politik” med partipolitikere og det parlamentariske system og ikke med sociale og samfundsmæssige aktiviteter som for eksempel foreningsarbejde og elevrådsarbejde.

Litteratur

Andersen, Jørgen Goul, Lars Torpe og Johannes Andersen (2000). *Hvad folket magter. Demokrati, magt, afmagt*. København: Jurist og Økonomforbundets forlag.

Bille, Lars (2003). "Den danske partimodels forfald?", pp. 9-27, i Lars Bille og Jørgen Elklit (red.). *Partiernes medlemmer*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

Beck, Ulrich, and Elisabeth Beck-Gernsheim (2001). *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. London: Sage Publications Ltd.

Bhatti, Yosef og Kasper Møller Hansen (2010). *Valgdeltagelsen blandt danske unge*. redegørelse (a). København: Valgretskommissionen.

Henn, Matt, Mark Weinstein og Dominic Wring (2002). *A Generation Apart? Youth and Political Participation in Britain*. *The British Journal of Politics & International Relations* 4(2): 167-192.

Levinsen, Klaus (2003). *Unge politiske værdier – i et generationsperspektiv*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Levinsen, Klaus, og Nanna Muusmann (red.) (2008). *Unge stemmer. Nyt engagement i politik og samfund*. Odense: Syddansk Universitetsforlag og Ungdomsringen.

Levinsen, Klaus, og Carsten Strømbæk Pedersen (2006). *Unge og kommunalpolitik - engagement og politisk viden*. *Politica* 38(1): 57-77.

Torpe, Lars (2011). *Unge politiske deltagelse*. redegørelse (d). København: Valgretskommissionen.